

Bioetička problematika eutanazije i potpomognutoga samoubojstva kroz prizmu *Glasnika HKLD-a*

DRAŽENKO TOMIĆ*

• <https://doi.org/10.31823/d.32.3.6> •

UDK: 179.7:61(497.5)“1991/2021“ • Pregledni članak

Primljeno: 6. ožujka 2023. • Prihvaćeno: 14. listopada 2024.

Sažetak: Cilj je članka istražiti pisanje tromjesečnika Glasnik Hrvatskoga katoličkoga liječničkoga društva (Glasnik) o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu u trideset godina izlazenja časopisa (1991. – 2021.). U prvom poglavlju podastri su statistički podatci o učestalosti bioetičkih priloga u Glasniku. U drugom poglavlju izložen je fenomen eutanazije sagledan kroz prizmu autora u Glasniku. U trećem poglavlju nalaze se izvješća o prakticiranju eutanazije u raznim državama. Zaključeno je kako autori pokazuju neprekinuto zanimanje za izazove eutanazije, bezrezervno je odbacuju u svim njezinim oblicima, nalaze kako je protivna naravi medicinske struke, upozoravaju na mogućnost diskriminiranja neproduktivnih društvenih skupina, zalažu se za palijativnu skrb i sustav hospicija. Izostao je pregled evoluiranja stavova i spoznaja o eutanaziji, prisutno je poistovjećivanje eutanazije i potpomognutoga samoubojstva, moguć je paternalistički model odnosa prema pacijentu.

Ključne riječi: bioetika; Glasnik HKLD-a; Hrvatsko katoličko liječničko društvo; etika; eutanazija; asistirani suicid.

Uvod

Etika je, poslužimo se ovdje Jukinom interpretacijom, zasebna filozofska disciplina, filozofija morala, filozofsko promišljanje morala, moralnih problema i moralnih sudova.¹ *Bioetika* je grana primijenjene, normativne etike. U užem

* Izv. prof. dr. sc.
Draženko Tomić,
Učiteljski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Savska 77, 10 000
Zagreb, Hrvatska,
drazenko.tomic@
ufzg.hr

¹ S. JUKA, *Etika. Postavke i teorije*, Mostar, 2006., 8.

smislu bioetika promatra ispravnost ponašanja na području medicinske prakse: moralnost medicinskih postupaka, istraživanja i tehnoloških inovacija, osobito ako je riječ o ljudskom životu i smrti. Prema *širem* shvaćanju problem bioetike jest moralnost svih djelovanja koja mogu povrijediti bića sposobna osjećati bol ili zadovoljstvo.²

Eutanazija (grč. εὐ θάνατος), kako je definira Körbler u *Medicinskoj enciklopediji*, umjetno je izazivanje *blage smrti* kod neizlječivih bolesnika, namjerno skraćivanje života da bi se bolesnika poštjedelo patnje. Taj *aktivni medicinski zahvat* (koji najčešće zahtijeva bolesnik izložen bolu i patnji) provodi liječnik radi okončanja života.³ U slučaju *potpomognutoga samoubojstva* (asistirani suicid) liječnik daje savjet ili sredstvo koje će bolesnik sam primijeniti na sebi, piše Duraković. »Dopustiti bolesniku umrijeti« od njegove bolesti znači primjenjivati neagresivnu i simptomatsku terapiju.⁴ Nadležna tijela u državama u kojima je eutanazija na ovaj ili onaj način ozakonjena evidentiraju i prezentiraju podatke o broju i stanju eutanaziranih osoba.⁵

Udruga civilnoga društva Hrvatsko katoličko liječničko društvo (HKLD) utemeljena je 1991. godine i djeluje u kontinuitetu do danas. O prvih deset godina djelovanja udruge pišu Kolić i Galešić Ljubanović.⁶ Objavljena je i monografija u kojoj je detaljno prikazan dvadesetpetogodišnji rad udruge.⁷ Članovi udruge jesu liječnici, kao i doktori dentalne medicine, farmaceuti, medicinski biokemičari i drugi zdravstveni djelatnici visoke stručne spreme. Za potrebe ovoga rada valja istaknuti da udruga u skladu sa svojim *Statutom* potiče etičko-moralnu, zdravstvenu i stručnu izobrazbu svojih članova; zauzima se za primjenu razumnih i najboljih postupaka u čuvanju zdravlja, skrbi o dostojanstvu liječnika i drugih zdravstvenih djelatnika; potiče i organizira rasprave o aktualnim temama iz medicinske etike.⁸ Aktivnosti udruge provode se u RH preko dvadesetak podružnica i nekoliko sekcija.

² N. PETROVIĆ, Bioetika, u: S. KUTLEŠA (ur.), *Filozofski leksikon*, Zagreb, 2012., 118.

³ J. KÖRBLER, Eutanazija, u: A. ŠERCER (ur.), *Medicinska enciklopedija*, II, Zagreb, 1967., 481–482.

⁴ D. DURAKOVIĆ, Eutanazija u dječjoj dobi, u: *Jahr. Europski časopis za bioetiku* 5(2014.)2, 387–405.

⁵ Npr.: »Euthanasia in Belgium: Analysis of the 2020 Commission Report«, dostupno na: <https://www.ieb-eib.org/en/news/end-of-life/euthanasia-and-assisted-suicide/euthanasia-in-belgium-analysis-of-the-2020-commission-report-1921.html> (24. 2. 2023.).

⁶ M. KOLIĆ, D. GALEŠIĆ LJUBANOVIĆ, Prvih deset godina Hrvatskog katoličkog liječničkog društva (1991–2001), u: *Glasnik Hrvatskoga katoličkoga liječničkoga društva (Glasnik)* 32(2022.)1, 27–42.

⁷ M. PERAIKA (ur.), *25. godina Hrvatskog katoličkog liječničkog društva*, Zagreb, 2016.

⁸ HRVATSKO KATOLIČKO LIJEČNIČKO DRUŠTVO, »Statut [iz 2021]. II. Ciljevi, područja djelovanja i djelatnosti društva, čl. 7–9«, dostupno na: www.hkld/o-drustvu/statut (23. 2. 2023.).

Rezultati istraživanja fenomena eutanazije u 30 godina izlaženja *Glasnika Hrvatskoga katoličkoga liječničkoga društva* (*Glasnik*) strukturirani su tematski. Autori priloga u *Glasniku* i aktivnu eutanaziju i tzv. potpomognuto samoubojstvo najčešće podvode pod pojam *eutanazija*. Važno je to uzeti u obzir pri sagledavanju statistika objavljenih u *Glasniku*. *Glasnikovo* pisanje o »Protokolu iz Groningena«⁹ i eutanaziji terminalno bolesne djece predstavljeno je na drugom mjestu.¹⁰ U prvom dijelu članka nalaze se rezultati istraživanja o pisanju *Glasnika* o fenomenu eutanazije i potpomognutoga samoubojstva. U drugom dijelu članka istaknuto je stajalište autora o eutanaziji, vrste eutanazije, kao i pitanje o (ne)prihvatljivosti eutanazije. U trećem dijelu članka nalaze se statistički podatci o provođenju eutanazije u pojedinim državama, ponajviše Nizozemskoj.

1. Statistika napisa o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu u *Glasniku*

Glasnik uz manje prekide izlazi od 1991. godine, i to načelno kao tromjesečnik. Prati aktivnosti udruge, povezuje i educira članove te promovira udругu. Kako piše Tomić, do 2020. godine objavljeno je 75 sveščića *Glasnika* čiji ukupan broj stranica iznosi 5208. Tu se nalazi 4570 naslova: članci, izvješća, recenzije i drugi tekstovi, poetski i kraći prozni prilozi, fotografije i ilustracije, oglasi. Bibliografija *Glasnika* 1991. – 2020. sadrži 4595 natuknica u kojima je 18 469 jedinica. Za *Glasnik* je pisalo 797 autora.¹¹

Glasnik na svojim stranicama u nešto više od 850 bibliografskih jedinica donosi teme koje se mogu označiti kao bioetičke: npr. izazovi u zdravstvu (racionalizacija zdravstvene skrbi, znanstveno-tehnički napredak i medicina, komunikacija u zdravstvu), ljudsko dostojanstvo na početku života (izazovi u ophođenju s ljudskim genomom, pribavljanje i primjena matičnih stanica, pitanje početka ljudskoga života, prekid trudnoće), na svršetku života (određivanje trenutka fizičke smrti, doniranje

---

⁹ AMERIČKI NACIONALNI KATOLIČKI BIOETIČKI CENTAR, Protokol iz Groningena, u: *Glasnik* 18(2008.)2, 21.

¹⁰ D. TOMIĆ, I. PRSKALO, J. KUDEK-MIROŠEVIĆ, Promoting a humane attitude towards children with disabilities. Bioethical approach, izlaganje na: International Scientific Conference New Perspectives on Global Education, Research and Innovation, Shkoder, Albania, 2022. O nekim etičkim aspektima pristupa djeci u *Glasniku* također: D. TOMIĆ, I. PRSKALO, M. LORGER, Bioetičke sastavnice praktične skrbi o kvaliteti života djece i mladih, u: M. NIKOLIĆ, M. VANTIĆ-TANJIĆ (ur.), *Unapređenje kvalitete života djece i mladih*, Zbornik radova Udruženja za podršku i kreativni razvoj djece i mladih održanog u Arandjelovcu u svibnju 2022. godine, Tuzla, 2022., 139–147. D. TOMIĆ, Bioetički prilozi *Glasnika* HKLD-a na temu zlostavljanja djece i mladih, u: *Danubius noster* 11(2023.)2, 167–182.

¹¹ D. TOMIĆ, Bibliografija *Glasnika* HKLD-a 1991–2020, u: *Glasnik* 31(2021.)3, 19–323., ovdje 19.

i transplantacija organa, eutanazija, palijativna skrb) i druge teme, kao npr. prigovor savjesti. Prilozi s bioetičkim sadržajem čine više od 40 % priloga u *Glasniku*.¹²

U 30 godina izlaza *Glasnika* pronađeno je 77 različitih bibliografskih jedinica koje se eutanazijom i potpomognutim samoubojstvom bave sasvim ili barem djelomično. To je blizu 10 % svih bioetičkih bibliografskih jedinica u *Glasniku*. O eutanaziji je u časopisu najintenzivnije pisano u vremenu 2005. – 2013. godine. Od 77 bibliografskih jedinica, sedam je iscrpnih članaka o eutanaziji. U člancima se nalazi povijesni pregled, trenutačno stanje i legislativa (Brkljačić), vrste eutanazije (Sorta-Bilajac Turina), vrjednovanje eutanazije kao čina (Richter, Zurak, Narbekovas i Meilius) ili se upozorava na neke posebne vidove eutanazije (*Protokol iz Groningena*). Uz članke, o eutanaziji je u časopisu 28 puta pisano u obliku izvješća s predavanja, simpozija, okruglih stolova i drugih događanja koja su se sasvim ili barem djelomično doticala eutanazije. Taj oblik izvješćivanja o eutanaziji u *Glasniku* je češći u vremenu 1991. – 1999. godine. O eutanaziji je pisano još 13 puta u obliku opširnijih vijesti po različitim rubrikama u *Glasniku*, što je (uz spomenuta izvješća) najčešći način pisanja o eutanaziji u vremenu 2000. – 2009. godine. Uz članke, izvješća i duže vijesti, o eutanaziji je pisano i u obliku vrlo kratkih vijesti¹³, i to ukupno 29 puta. U tom obliku pretežno su preneseni rezultati nekih istraživanja o eutanaziji, tijek provedbe legislativa o eutanaziji, stavovi liječnika i drugih zainteresiranih pojedinaca, skupina i institucija o eutanaziji i sl. Najčešće se u obliku kratkih vijesti piše o eutanaziji u razdoblju od 2010. do 2013. godine.

2. Eutanazija: pojam, vrste, razlozi (ne)prihvatanja

2.1. O EUTANAZIJI I VRSTAMA EUTANAZIJE

Prvi iscrpan osvrt na eutanaziju *Glasnik* donosi 1995. godine. Riječ je o Richterovu članku *Eutanazija jučer, danas i...*, popraćenom s 18 bibliografskih jedinica. Richter prvo predstavlja grčku deontologiju i hipokratsku tradiciju koje obvezuju liječnike da nikomu ne daju smrtonosan otrov, kao ni savjet za otrov, makar ih taj i molio. Definiciju eutanazije prenosi iz Larousseova rječnika (1960.): »a) smrt bez patnje i b) teorija prema kojoj bi bilo dopušteno skratiti život nekog neizlječivog

¹² Prilozi s biotičkim sadržajem čine 42 % od 2035 priloga u *Glasniku*. U tih 2035 priloga nisu ubrojene pjesme (645), »poticajne misli« (304), slikovni prilozi (1.055), oglasi (359). D. TOMIĆ, Strukturni i tehnički dosezi *Glasnika HKLD-a*, u: *Glasnik* 31(2021.)3, 4–18., ovdje 4.

¹³ Na mrežnoj stranici www.hkld.hr objavljuvani su prijevodi članaka iz inozemnih stručnih časopisa i prijevodi agencijskih vijesti. Rubrika »Kratke vijesti« u *Glasniku* jest skraćena inačica tih sadržaja s HKLD-ove mrežne stranice. Rubrika je zapremala dvije ili rjeđe tri stranice *Glasnika* i sastojala se od desetak priloga. Prvi put rubrika se pojavljuje u godištu 17(2007.)2. Uređuje je Vatroslav Prskalo, a od 21(2011.)1 Slaven Falamić. Potonji u *Glasniku* navodi i naslov izvorne mrežne stranice s koje je vijest preuzeta. D. TOMIĆ, Strukturni i tehnički dosezi *Glasnika HKLD-a*, 18.

bolesnika – uz uredničku napomenu: ‘eutanaziju osuđuju i naši (francuski) sudovi i Katolička Crkva’¹⁴, te pojašnjava kako je u tom slučaju sadržaj pojma *eutanazija* proširen na filozofsko područje, a dodana je i jasna pravna i etička ocjena.

Richter piše o *izravnoj* (propisivanje, pružanje ili primjena lijekova s jasnom namjerom da se život prekine) i *neizravnoj* eutanaziji (namjerno nepoduzimanje ili prekidanje provođenja mjera u prilikama u kojima bi one vjerojatno produžile život) te o uklanjanju ili olakšavanju patnje pomoću opijuma pri čemu se ne ide za prekidanjem života iako sam čin upravo tim rezultira.¹⁵ Brkljačić o istom piše u svom članku *Eutanazija – djelo i propust*, gdje razlikuje *aktivnu i pasivnu, dobrovoljnu i prinudnu te indirektnu* eutanaziju. Eutanaziju obavlja liječnik na zahtjev pacijenta. Kod potpomognutoga samoubojstva liječnik daje savjet ili sredstvo koje pacijent sam primjenjuje.¹⁶

O razlici između eutanazije, ortotanazije i distanazije govorio je Pozaić na predavanju o ljudskom umiranju u Karlovcu 2005. godine, kako navodi Pleša. Eutanazija, *mercy killing*, ubojstvo iz milosrđa, kao i medicinski potpomognuto samoubojstvo idu za tim da bolesnika smrću oslobode bola. Ortotanazija poštuje dinamiku ljudskoga umiranja. Distanazija podrazumijeva odgađanje smrti unatoč prisutnim bolovima kako bi se očuvao biološki život premda je umiranje izvjesno.¹⁷ Autorica Sorta-Bilajac Turina u svom članku sagledava eutanaziju i distanaziju, »milosrdnu smrt« i »nemilosrdno produljenje agonije«, »dva lica iste medalje«. U eutanaziji autorica nalazi dva elementa: 1) uklanjanje bola, ali i 2) uklanjanje osobe koja boluje. Uklanjanje bola, koje je k tomu možda motivirano sažaljenjem nad osobom koja pati, ne dovodi se u pitanje. Diskutabilan je ishod uklanjanja bola, tj. eliminiranje osobe koja boluje. Autorica se pita dokad produžavati umiranje. U odgovoru na to pitanje završnu riječ nema samo medicina, nego i medicinsko-tehnički uvjeti, a i moralna komponenta. Inzistiranje na izvanrednom postupanju s pacijentom u ireverzibilnom terminalnom stanju medicinski nije utemeljeno, a k tomu isključuje pravo umirućega na njegovu dostojanstvenu smrt.¹⁸

¹⁴ B. RICHTER, Eutanazija jučer, danas i..., u: *Glasnik* 5(1995.)1, 12–20., ovdje 13. Richter je dvije godine poslije (1997.) u Zagrebu održao predavanje »Eutanazija jučer, danas i...«. I. HOST, Susret sa dopredsjednikom FEAMC-a dr. Zwickyjem, Zagreb 28. – 30. kolovoza 1997., u: *Glasnik* 7(1997.)3–4, 39–40.

¹⁵ B. RICHTER, Eutanazija jučer, danas i..., 12–20.

¹⁶ M. BRKLJAČIĆ, Eutanazija – djelo i propust: naš grijeh, naš grijeh, naš preveliki grijeh!, u: *Glasnik* 24(2014.)3–4, 17–24.

¹⁷ A. PLEŠA, Predavanje: Valentin Pozaić »Ljudsko umiranje ili distanazija« (Karlovac, 7. veljače 2005.), u: *Glasnik* 15(2005.)1, 81.

¹⁸ I. SORTA-BILAJAC TURINA, Eutanazija i distanazija, u: *Glasnik* 24(2014.)3–4, 23–28.

Neprihvatljivi su oni postupci liječnika koji pod svaku cijenu nastoje sačuvati ljudski život izlažući pacijenta nepotrebnim i skupim terapijama. Prihvatljivo je odustajanje od terapijske upornosti u slučajevima kad ona ne donosi dobrobit i ne pogoduje pacijentu, ustvrdio je Dugalić na predavanju u Vinkovcima 2010. godine, prema pisanju IKA-e.¹⁹ Život nije apsolutna, nego temeljna vrijednost. Kao takav, život se ne smije napadati (povrijediti), ali se ne treba uvijek sačuvati svim sredstvima i pod svaku cijenu, istaknuo je Árnason na svjetskoj konferenciji za studente medicine u Danskoj (1998.).²⁰ Zašto nije obvezno primijeniti beskorisnu terapiju, objašnjavaju Narbekovas i Meilius: »Uskraćivanje takve terapije barem je moralno indiferentno. Puštanje da osoba umre nije propust. Bolest, tj. prirodni uzrok okončava život pacijenta. Uskraćivanje takve terapije nije ubijanje. (...) Nekad postoje vrlo dobri razlozi zbog kojih imamo pravo (pa čak i obavezu) da dopustimo da netko umre. No, postoji velika razlika u dozvoljavanju ili puštanju da netko umre i namjernom ubojstvu.«²¹

2.2. O RAZLOZIMA PRIHVAĆANJA EUTANAZIJE I POTPOMOĞNUTOGA SAMOUBOJSTVA

Prihvaćanju eutanazije znatno su doprinijeli suvremeni pozitivizam i sekularizam, za koje Richter tvrdi da su uzrok pretežno lošega raspoloženja prema rubnim društvenim skupinama. K tomu povoljniji ekonomski uvjeti u drugoj polovici 20. st. omogućili su duži životni vijek. Nametnulo se pitanje o granicama deklariranoga prava na medicinsku skrb, na što je ponuđen odgovor u obliku »prava na dostojanstvenu smrt«. U zemljama angloameričkoga kruga i sekulariziranim zemljama sjeverne Europe pojavili su se pokreti »za bezbolno prekidanje života osoba kojima medicina više ne može pomoći«²². »Uspjesi takvih društava koja promiču ideju eutanazije mogu se objasniti psihosociološkom konstelacijom potrošačkog društva s razvijenim kultom profita i relativizacijom nekvantifikabilnih društvenih vrijednosti, te razrađenom taktikom djelovanja u medijima. Prema Herranzu osnovni modusi te taktike jesu: 1. manipulacija jezikom; 2. dramatizacija slučajeva; 3. pa-

¹⁹ INFORMATIVNA KATOLIČKA AGENCIJA, Predavanje: Vladimir Dugalić »Eutanazija« (Vinkovci, 30. studenoga 2010.), u: *Glasnik* 21(2011.)1, 26–27. O tim temama Dugalić je govorio i u Osijeku: S. RADIĆ, Predavanje: Vladimir Dugalić »Pravo na dostojnu smrt« (Osijek, 17. svibnja 2016.), u: *Glasnik* 26–29(2019.)1–4, 51–52.

²⁰ R. SMOLJAN, Međunarodna studentska etička konferencija, Aarhus, Danska, 2. – 8. kolovoza 1998., u: *Glasnik* 8(1998.)4, 37–42.

²¹ A. NARBKOVAS, K. MEILIUS, Puštanje da netko umre i ubojstvo iz milosrđa, u: *Glasnik* 15(2005.)3, 24–31., ovdje 31.

²² B. RICHTER, Eutanazija jučer, danas i..., 12–20. Prema pisanju IKA-e, i Dugalić je na predavanju u Vinkovcima (2010.) upozorio na izazove koje sa sobom nosi sve veća prosječna starosna dob stanovništva i loša demografska slika. INFORMATIVNA KATOLIČKA AGENCIJA, Predavanje: Vladimir Dugalić »Eutanazija« (Vinkovci, 30. studenoga 2010.), 26–27.

tetično samooptuživanje; 4. disidentsko ponašanje u pravnim, medicinskim i religijskim krugovima; 5. 'dostojanstvo smrti' kao znak kulturnog elitizma.«²³ Tako tvrdi Zurak u svom članku *Eutanazija*. Nerazumijevanjem i predrasudama rezultiraju medijske rasprave o eutanaziji u kojima zagovornici eutanazije predstavljaju pojedinačna iskustava nekih bolesti, npr. Alzheimerove bolesti, stavljajući po strani činjenicu da eutanazija nije tek jednostavno pitanje izbora, nego izuzetno složen fenomen.²⁴

Zurak dodatno upozorava na to da potrošački i hedonistički mentalitet moderne i liberalne zapadne civilizacije bolesnoga čovjeka promatra kroz cijenu liječenja. U tom kontekstu, kako izvještava Murgić, Zurak upozorava na interesno usmjerene mirovinske i zdravstvene fondove, pa onda i masovne medije.²⁵ Pod utjecajem kulture koja se panično boji bolesti i starenja, gorljivi podupiratelji kampanje za eutanaziju postaju samodostatni pojedinci koji ne žele ostarjeti ili umrijeti u bolovima, tvrdi Campbell.²⁶ Marović kaže:

»Obasipani pričama o kakvoći života, doživljavajući život kao zadovoljenje svojih vlastitih želja, ispunjeni strahom od smrti kao prestanka svega, kao završetka jedine egzistencije, cijeli život izbjegavajući bol i razgovor o boli i smrti, suočeni s teškom i neizlječivom bolešću, ljudi sve lakše prihvaćaju priče kako je eutanazija nešto dobro, uredno. Dobro, jer uklanja nepodnošljive patnje, uredno jer kratko traje, elegantno jer ne remeti bitno sve dosadašnje u životu, ne ostavlja iza sebe izobličenu smrtnu grimasu boli.«²⁷

Kao liječnik, Brkljačić u svom članku *Eutanazija – djelo i propust* upozorava na neke medicinsko-etičke probleme s kojima se susreće medicinsko osoblje u vezi s eutanazijom:

»a) briga za punoljetnog pacijenta smanjene ili upitne sposobnosti donošenja odluka o vlastitom zdravlju i liječenju, b) briga za terminalno oboljelog pacijenta, pri čemu se pojavilo pitanje prekida održavanja na životu ili je donesena odluka 'ne oživljavati', c) postojanje velikog neslaganja među članovima obitelji ili skrbnicima oko načina i/ili tijeka pacijentova liječe-

²³ N. ZURAK, *Eutanazija*, u: *Glasnik* 11(2001.)1, 45–54., ovdje 47.

²⁴ ***, *Kratke vijesti*. Rasprava o eutanaziji kod Alzheimerove bolesti, u: *Glasnik* 23(2013.)3, 54.

²⁵ J. MURGIĆ, Predavanje: Niko Zurak »Eutanazija – pravo na smrt ispred prava na život?« (Zagreb, 10. ožujka 2005.), u: *Glasnik* 15(2005.)1, 78–79. Slično i: P. BILIĆ, Predavanje: Niko Zurak »Eutanazija« (Zagreb, 30. listopada 2008.), u: *Glasnik* 18(2008.)4, 38. V. GRBAC GREDELJ, Predavanje: Niko Zurak »Eutanazija« (Rijeka, 18. studenoga 2008.), u: *Glasnik* 18(2008.)4, 41. B. ATALIĆ, Predavanje: Niko Zurak »Eutanazija« (Osijek, 29. travnja 2009.), u: *Glasnik* 19(2009.)2, 41.

²⁶ J. CAMPBELL, Pravo na smrt? Mene više brine da li svatko ima pravo na život?, u: *Glasnik* 15(2005.)1, 35–36.

²⁷ A. MAROVIĆ, Katolički liječnik i medicina 21. stoljeća, u: *Glasnik* 11(2001.)3, 56–61., ovdje 60.

nja, d) potpomognuto samoubojstvo/eutanazija te e) prekid održavanja na životu i nepružanje reanimacije.«²⁸

Svoju ulogu u prihvaćanju eutanazije ima i fanatično odbacivanje transcendentnoga, hedonističko odbijanje trpljenja, utilitarna opsesija efikasnošću, paničan strah od medicinskoga pretretiranja, libertinska apsolutizacija čovjeka kao vlastitoga gospodara.²⁹ Četiri argumenta u prilog eutanaziji iznio je Solbakk na seminaru za mlade liječnike u Danskoj (1998.): tragični argument (podnošenje bolova), argument autonomije (svatko može odlučiti kad će i gdje će umrijeti), empirički argument (50 % smrti u bolnici jesu liječnička odluka) i altruistički argument (upotrijebiti novac za liječenje nekoga komu je liječenje potrebnije).³⁰

Zurak navodi najčešće razloge zašto bolesnik traži eutanaziju: »(...) jer je izgubio dostojanstvo, ostavljen je od svoje obitelji, osjeća se beskoristan, život mu nema smisla, obitelji je na teret«, što su sve – kako tvrdi Zurak – oznake reaktivnoga depresivnoga sindroma kojima bolesnik reagira više na svoju okolinu nego na svoju bolest.³¹ Prema rezultatima istraživanja o tome zašto su se odlučili na eutanaziju, ispitanici u saveznoj državi Washington »(...) svi su bili zabrinuti zbog gubitka autonomije, 82% zbog gubitka dostojanstva, a 91% zbog gubitka sposobnosti za sudjelovanje u aktivnostima koje život čine ugodnijim. Samo 25% navelo je nedovoljnu kontrolu boli, iako je 79% imalo karcinom, a 23% bojalo se tereta bolesti.«³² Bolesnici koji boluju od raka, a k tomu su i depresivni četiri puta češće zatraže eutanaziju, pokazuju rezultati studije u *Journal of Clinical Oncology*.³³

2.3. O RAZLOZIMA ZA NEPRIHVAĆANJA EUTANAZIJE I POTPOMOGNUTOGA SAMOUBOJSTVA

Brugger piše: »Nitko tko je zainteresiran za očuvanje norme protiv namjernog ubijanja i obrane protiv delegiranja liječnika kao ubojica svojih pacijenata ne može

²⁸ M. BRKLJAČIĆ, Eutanazija – djelo i propust: naš grijeh, naš grijeh, naš preveliki grijeh!, 18.

²⁹ N. ZURAK, Eutanazija, 45–54.

³⁰ R. SMOLJAN, Međunarodna studentska etička konferencija, Aarhus, Danska, 2. – 8. kolovoza 1998., 37–42. Na idućoj međunarodnoj etičkoj konferenciji za studente medicine (Danska, 1999.) uz ostale teme jedan dan posvećen je eutanaziji i palijativnoj skrbi. R. VRSALOVIĆ, Međunarodna studentska etička konferencija. Aarhus, Danska, 1. – 7. kolovoza 1999., u: *Glasnik* 9(1999.)4, 57–61.

³¹ J. MURGIĆ, Predavanje: Niko Zurak »Eutanazija – pravo na smrt ispred prava na život?« (Zagreb, 10. ožujka 2005.), 79. Slično i: u I. HOST, Sastanak predsjedništva Europskog udruženja katoličkih liječničkih društava u Bratislavi [1. svibnja 1993.], u: *Glasnik* 3(1993.)5, 16–21., ovdje 20.

³² ***, Kratke vijesti. Autonomija, a ne bol, razlog za traženje potpomognutog samoubojstva, u: *Glasnik* 20(2010.)1–2, 57.

³³ I. ČELIĆ, Vijesti iz svijeta, u: *Glasnik* 16(2006.)1, 46–47., ovdje 46.

ostati indiferentan na karcinom koji silno napreduje zahvaljujući aktivistima koji promiču pravo na smrt (i pravo na ubijanje).«³⁴ Ugroženo je povjerenje u zdravstveni sustav koje imaju ranjive, starije, hendikepirane i jako bolesne skupine zbog otvaranja mogućnosti potpomognutoga samoubojstva, tvrde iz Britanskoga udruženja liječnika.³⁵ S nakanom da izuzme medicinsko osoblje iz čina eutanazije, Zurak uspoređuje usmrćivanje nekoga osuđenika na smrt i eutanaziranje bolesnika. Problemizira zašto u prvom slučaju smrtnu kaznu izvodi neki obučeni tehničar, a u drugom liječnik i tvrdi:

»(...) postavlja se problem demedikalizacije eutanazije. Ako se to tehnički može prepustiti nemedicinarima (ranije navedeni primjer smrtne kazne), insistiranje na tome da to obave liječnici ili medicinske sestre, kojima profesijski etički kodeks to izričito zabranjuje, sigurno nema u pozadini samo 'tehnološki' dio postupka. Pritisak laičkih zagovaratelja eutanazije bi iz psiholoških razloga zacijelo bitno oslabio u slučaju demedikalizacije.«³⁶

Zbog spomenutoga Zurak se zalaže za to da se eutanazija, kao i svako drugo ubojstvo, prepusti pravosuđu. Dodaje i ovo: »(...) liječnička struka postupno gubi bitku s agresivnim zagovarateljima 'dostojanstvene smrti' – da upotrijebim eufemizam kojim se oni često koriste.«³⁷

U posebnom odjeljku svoga članka Richter prepričava što *Katekizam Katoličke Crkve* (KKC) piše o moralnoj neprihvatljivosti eutanazije, o nerazmjerno tegobnim terapeutskim postupcima za održanje života teškoga bolesnika, o redovitim postupcima uz upotrebu dostupnih lijekova i palijativnoj skrbi. U smislu onoga što je napisao u *Deklaraciji o eutanaziji* (1980.) Kongregacije za nauk vjere, Richter skreće pozornost na to da upravo u definiciji eutanazije, »kao čina ili propusta koji po svojoj naravi ili s nakanom uzrokuje smrt kako bi se na taj način uklonila svaka bol«³⁸, volja i namjera igraju bitnu ulogu. Narbekovas i Meilius tvrde: »Bitan čimbenik nije da li je osoba koju netko ubija već umiruća, nego da li nečije djelovanje ili propust djelovanja izvršava namjeru da dođe do smrti osobe koja bi bez toga bila živa.«³⁹

³⁴ E. C. BRUGGER, Borba za život protiv umiranja radi smrti, u: *Glasnik* 21(2011.)2, 34–35., ovdje 34.

³⁵ J. CAMPBELL, Pravo na smrt? Mene više brine da li svatko ima pravo na život?, 35–36.

³⁶ N. ZURAK, Eutanazija, 50.

³⁷ *Isto*, 45–54.

³⁸ B. RICHTER, Eutanazija jučer, danas i ..., 14.

³⁹ A. NARBKOVAS, K. MEILIUS, Puštanje da netko umre i ubojstvo iz milosrđa, 28.

Pontificia Academia pro Vita (PAV, Papinska akademija za život)⁴⁰ u zaključcima svoje skupštine (1999.) ističe sljedeće: 1) prihvatiti nepovredivost i svetost ljudskoga života u svim fazama i okolnostima, 2) priznati granice medicine i odustati od besmislene terapijske upornosti, 3) obrazovati zdravstvene djelatnike o ublažavanju bola u terminalnim fazama bolesti, 4) nastojati da umiruća osoba ne bude lišena prisutnosti članova obitelji, 5) prihvatiti istinu o vremenskoj ograničenosti ljudskoga života, 6) odbaciti sve oblike postupaka radi uzrokovanja smrti osobe kako bi se ona poštedjela patnje i bola, 7) inzistirati na sankcioniranju eutanazije i potpomognutoga samoubojstva, 8) spriječiti gubitak povjerenja pacijenta u liječnika i sačuvati dostojanstvo ljudskoga života.⁴¹ Dostojanstvena smrt podrazumijeva zauzimanje za izvanjske dostojanstvene uvjete života bolesne i umiruće osobe, kao i pomaganje bolesnoj osobi da dostojanstveno proživi posljednje trenutke svojega života, ukratko pojašnjava Mirandov.⁴²

Brugger donosi deset tvrdnji američkoga episkopata o potpomognutom samoubojstvu: 1) ljudi koji traže smrt ranjivi su, nerijetko depresivni, 2) kronični i terminalno bolesni pacijenti podložni su neprimjerenom utjecaju drugih, 3) prijedlozi za legalizaciju liječnički potpomognutoga samoubojstva obuhvaćaju malu skupinu osoba u terminalnoj fazi bolesti, ali postoji opasnost da se proširi i na kategoriju kroničnih bolesnika, 4) program potpomognutoga samoubojstva promiče uski i iskrivljeni pojam slobode, 5) ljudski je život uvijek dobar i uvijek svet, 6) proturječno je s jedne strane braniti dostojanstvo ljudske osobe, a s druge strane obezvrjeđivati to dostojanstvo kad osoba oboli, 7) u zemljama gdje je potpomognuto samoubojstvo legalno postoji opasan nedostatak nadzora, 8) nije milosrdno ubiti drugoga ili pomagati drugom da se ubije, 9) pokreti za potpomognuto samoubojstvo ozbiljna su opasnost onima za koje tvrde da im služe, 10) umjesto ulaganja u učinkovitije načine ubijanja bolesnih, društvo bi trebalo ulagati u poboljšanje palijativne skrbi.⁴³

⁴⁰ O zadaćama Akademije više: N. ZURAK, Papinska akademija za život, u: *Glasnik* 16(2006.)4, 16–18.

⁴¹ PAPINSKA AKADEMIJA ZA ŽIVOT, Dostojanstvo umirućega. Zaključci 5. skupštine Papinske akademije za život. Vatikan, 24. – 27. veljače 1999., u: *Glasnik* 10(2000.)1–2, 36–38. O temama na toj skupštini piše: A. ŠVAJGER, Dostojanstvo umirućega. V. godišnja skupština Papinske akademije za život, Vatikan, 24. – 27. veljače 1999., u: *Glasnik* 9(1999.)1–2, 63–65. Sadržaj zbornika i raspored predavanja: PAPINSKA AKADEMIJA ZA ŽIVOT, Zbornik V. godišnje skupštine: »Dostojanstvo umiruće osobe«. Eds. Juan De Dios Vial Correa and Elio Sgreccia; Libreria Editrice Vaticana, 00120 Citta del Vaticano, 1999., u: *Glasnik* 10(2000.)1–2, 44–45.

⁴² I. RUŽIČKA, Ana Volarić-Mršić (ur.): »Kultura života«. Zbornik radova znanstvenog skupa Pokreta za život Krčke biskupije, Mali Lošinj, 2. veljače 2002., Centar za bioetiku FTI DI (Biblioteka Bioetika, knjiga 10), Zagreb, 2002., 148 str., u: *Glasnik* 13(2003.)2, 32–38.

⁴³ E. C. BRUGGER, Borba za život protiv umiranja radi smrti, 34–35.

U završnoj izjavi praškoga kongresa Europskoga udruženja katoličkih liječničkih društava (FEAMC) 1996. godine stoji: »Liječnik mora ublažavati patnje bolesnika na samrti koliko je god to moguće, pa i onda kada to može dovesti do skraćanja života kao neželjenog ishoda. Uz optimalnu njegu nema potrebe za eutanazijom kao namjernim postupkom za prekid života ni na izričit zahtjev bolesnika.«⁴⁴ Njujorški kongres Svjetskoga udruženja katoličkih liječničkih društava (FIAMC) 1998. godine u zaključcima spominje eutanaziju:

»Mi, katolički liječnici, odričemo se zla eutanazije i samoubojstva uz pomoć liječnika. Posebno upozoravamo na opasnosti i zamke napatka o prekidu umjetne prehrane i hidratacije ('Living Will') i sličnih dokumenata. Odbijamo pritiske vladinih ureda i fondova koji nam žele nametnuti smanjenje troškova na štetu interesa naših pacijenata. Naprotiv, zalažemo se za poštivanje života i suosjećajnu skrb za umiruće pacijente. Potičemo sveobuhvatnu izobrazbu u palijativnoj skrbi i učinkovitom ublažavanju boli. Zato podupiremo programe prožete poštivanjem života, kao što je to program hospicijske skrbi.«⁴⁵

3. Podatci o prakticiranju eutanazije i potpomognutoga samoubojstva u SAD-u i Europi

3.1. O PRAKTICIRANJU EUTANAZIJE I POTPOMOGNUTOGA SAMOUBOJSTVA U SAD-U

Brugger u kratkom pregledu razvoja ideje o potpomognutom samoubojstvu u SAD-u spominje inicijativu za eutanaziju 1906. godine u saveznoj državi Ohio. Zatim osnivanje Američkoga društva za eutanaziju tridesetih godina prošloga stoljeća.

⁴⁴ FEAMC, Završna izjava 8. kongresa: »Današnja medicina i naša predodžba o čovjeku«, Prag, 8. – 9. lipnja 1996. godine, u: *Glasnik* 6(1996.)3, 8. Slično i na ovim sjednicama predsjedništva FEAMC-a: I. BILIĆ, Sjednica predsjedništva FEAMC-a, Rim, 7. studenoga 1997., u: *Glasnik* 7(1997.)3–4, 41–43. J. MARKELJEVIĆ, Sjednica Upravnog odbora FEAMC-a (Barcelona, 20. studenoga 2004.), u: *Glasnik* 14(2004.)4, 63–64.

⁴⁵ M. SOŠTARKO, Devetnaesti Svjetski kongres FIAMC-a i 67. godišnja skupština CMA, New York, 10. – 13. rujna 1998., u: *Glasnik* 8(1998.)4, 54–58., ovdje 57. Slična problematika obrađivana je i na ovim kongresima: I. ČELIĆ, Međunarodna konferencija Papinskog vijeća za pastoral zdravstva o eutanaziji i agresivnoj terapiji (Vatikan, 11. – 13. studenoga 2004.), u: *Glasnik* 14(2004.)4, 67–68. N. ZURAK, Međunarodni kongres: »Uz neizlječivo bolesnu i umiruću osobu: etičke i praktične smjernice« [Vatikan, 25. – 26. veljače 2008.], u: *Glasnik* 18(2008.)2, 47–48. I. ČELIĆ, Simpozij »Autonomija medicinske struke i eutanazija« (Zagreb, 15. listopada 2011.), u: *Glasnik* 21(2011.)3–4, 34. Naslovi izlaganja jesu: »Autonomija medicinske struke« (Znidarčić), »Liječnik i priziv savjesti« (Markeljević), »Eutanazija u svijetu« (Brkljačić Žagrović), »Eutanazija i distanzacija« (Sorta-Bilajac Turina), »Prenatalna eutanazija« (Aberle), »Rad etičkih povjerenstava u bolničkim ustanovama« (Planinc Peraica). Predavanja su objavljena u *Glasniku* 24(2014.)3–4.

Društvo se mobiliziralo sedamdesetih godina u slučaju Quinian i devedesetih godina u slučaju Cruzan.⁴⁶ Brkljačić u drugom dijelu već spomenutoga članka *Eutanazija – djelo i propust* navodi kako je u Kaliforniji 1976. godine donesen *Zakon o pravu na smrt* prema kojem pacijent može napismeno odlučiti o prekidu terapije. Oregon je 1997. godine postao prva savezna država koja je ozakonila potpomognuto samoubojstvo. O tom Brkljačić piše: »Studija iz 2010. godine objavljena u *Journal of Internal Medicine* pokazala je da liječnici u državi Oregon propisuju smrtonosne recepte pacijentima koji ne trpe od teških simptoma te da praksa potpomognutog samoubojstva nije imala puno veze s nemogućnosti ublažavanja boli, već da je riječ o teško bolesnim ljudima koji se boje da će postati ili da jesu teret svojoj obitelji i državi.«⁴⁷ Savezna država Washington 2009. godine legalizirala je eutanaziju pod određenim uvjetima. Liječnici i zdravstvene ustanove koje se protive eutanaziji ne moraju je obavljati. Montana je treća savezna država (uz Oregon i Washington) koja je dopustila liječnicima sudjelovati u potpomognutom samoubojstvu terminalno bolesnih pacijenata.⁴⁸

Pozornost *Glasnika* privukao je slučaj Terri Schindler-Schiavo, Amerikanke koja je vegetirala. Tijekom života izjavila je da ne želi biti umjetno hranjena, pa je donesena sudska presuda da ju prestanu hraniti i hidrirati. FIAMC u svojoj izjavi 2005. godine tvrdi da će slučaj Schiavo otvoriti brane za eutanaziju u SAD-u, zatim: »Takvo izopačenje medicine bit će izvor diskriminacije prema drugim ljudskim bićima s velikom opasnosti za ljudska prava i demokraciju.«⁴⁹ Slučaj Schiavo privukao je veliku pozornost medija, pa i promovirao katoličko gledanje na svršetak ljudskoga života.⁵⁰ U svezi sa slučajem Schiavo iz Vatikana su izrazili žaljenje: »Za nadati se je, da će nakon ovog dramatičnog iskustva sazrjeti u javnosti veća svijest o ljudskom dostojanstvu i da će to dovesti do veće obrane života, čak i na zakonskoj razini.«⁵¹

Može se ovdje spomenuti i to da su kanadski liječnici 2013. godine bili podijeljeni s obzirom na legalizaciju eutanazije i potpomognutoga samoubojstva.⁵² Za Australiju se konstatira da sudci »štede rodbinu ubijenih bolesnika od zatvorskih

⁴⁶ E. C. BRUGGER, *Borba za život protiv umiranja radi smrti*, 34.

⁴⁷ M. BRKLJAČIĆ, *Eutanazija – djelo i propust: naš grijeh, naš grijeh, naš preveliki grijeh!*, 17–24., ovdje 22.

⁴⁸ ***, *Kratke vijesti*. Montana dopušta potpomognuto samoubojstvo, u: *Glasnik* 20(2010.)1–2, 55.

⁴⁹ G. L. GIGLI, *Izjava FIAMC-a za tisak – Spasite Terrin život*, u: *Glasnik* 15(2005.)1, 52.

⁵⁰ ***, *Katolički nauk o kraju života krivo se predstavlja*, u: *Glasnik* 15(2005.)3, 60–61.

⁵¹ ***, *Sveta Stolica tuguje zbog smrti Terri Schiavo*, u: *Glasnik* 15(2005.)2, 87.

⁵² ***, *Kratke vijesti*. Kanadski liječnici podijeljeni zbog eutanazije, u: *Glasnik* 23(2013.)2, 60.

kazni«. ⁵³ Neki australski promicatelji eutanazije predložili su da stariji parovi za blagdane jedni drugima daruju komplete za samoubojstvo. ⁵⁴

3.2. O PRAKTICIRANJU EUTANAZIJE I POTPOMOGNUTOGA SAMOUBOJSTVA U NIZOZEMSKOJ

Prema napisima u *Glasniku*, najviše pozornosti privuklo je prakticiranje eutanazije u Nizozemskoj. Zurak tvrdi da je proces njezine dekriminalizacije u toj državi započeo 1971. godine. No trebalo je proći 30 godina pravnoga inženjeringa, ističe Zurak, da bi eutanazija bila dekriminalizirana. ⁵⁵ Prema odredbama iz 1993. godine, eutanazija je i dalje načelno kažnjiva, mora je izvesti liječnik i mora o njoj izvijestiti pravosudna tijela, državni odvjetnik mora ispitati i zatim sudac odlučiti hoće li se pokrenuti postupak protiv spomenutoga liječnika, izvještava Host o raspravi s bratislavskoga sastanka predsjedništva FEAMC-a 1993. godine. Čitateljima *Glasnika* pojašnjeno je kako je riječ o kompromisu: eutanazija je i dalje protuzakonita, ali ne mora biti kažnjiva. Izvjestitelj ovdje zauzima stav i tvrdi kako je eutanazija, makar i vrlo jasno određena najboljim namjerama, makar i u skladu sa zakonom, makar i izvedena u očaju i bespomoćnosti, uvijek umorstvo. ⁵⁶

Na briškoj sjednici predsjedništva FEAMC-a 1995. godine nizozemski predstavnik izvijestio je da se tamo planira legalizirati eutanaziju, skinuti s nje oznaku kaznenoga djela. Mogućnost provedbe zakona o legalizaciji eutanazije ispitat će specijalna komisija koju imenuje vlada. »Ta imenovana komisija, nažalost, ima zagovarački stav prema eutanaziji, pa se katolički, ali i mnogi protestantski liječnici plaše da će njezin rad dovesti do potpune legalizacije eutanazije. Na svojoj su skupštini zato donijeli slijedeće zaključke: a) eutanazija ne smije biti legalizirana i b) legislativa se na ovom području ne smije više proširivati.« ⁵⁷ Ni sve blaži kriteriji da bi se nekoga eutanaziralo u praksi se ne poštuju, a zbog postojećih nedostataka u zakonu i pravnih smicalica nitko ne odgovara, ustvrdio je Stivens govoreći o primjeni zakona o eutanaziji u Nizozemskoj na sjednici upravnoga odbora FEAMC-a 2001. godine, kako izvještava Kramer. ⁵⁸

⁵³ *** , Porast prihvaćanja eutanazije. Sudska obzirnost prema »ubojstvu iz milosrđa«, u: *Glasnik* 16(2006.)1, 44–45.

⁵⁴ *** , Kratke vijesti. Kompleti za samoubojstvo kao božićni darovi?, u: *Glasnik* 20(2010.)1–2, 55.

⁵⁵ N. ZURAK, Eutanazija, 45–54.

⁵⁶ I. HOST, Sastanak predsjedništva Europskog udruženja katoličkih liječničkih društava u Bratislavi [1. svibnja 1993.], 20. Slično i: M. BRKLJACIĆ, Eutanazija – djelo i propust: naš grijeh, naš grijeh, naš preveliki grijeh!, 17–24.

⁵⁷ I. HOST, Sjednica predsjedništva FEAMC-a, Brugge (Flandrija, Belgija), 21. listopada 1995., u: *Glasnik* 5(1995.)3–4, 31–33., ovdje 33.

⁵⁸ D. KRAMER, Sjednica Upravnog odbora FEAMC-a, Köln, 10. studenoga 2001., u: *Glasnik* 11(2001.)4, 57–58.

U povodu navodnoga dopuštenja eutanazije u Nizozemskoj i za djecu ispod 12 godina objavio se FIAMC:

»Katolički liječnici pozivaju sve svoje kolege, koji se još uvijek osjećaju obvezani Hipokratovom prisegom, da osjete moralni imperativ, da se suprotstave 'skliskoj nizbrdici' koja korak po korak dopušta vlastima donositi odluke koji je život dostojan življenja. Sljedeći koraci biti će 'Zakon o mentalnoj sposobnosti' koji se razmatra u britanskom Parlamentu, te pokušaj lokalnih vlasti da promijene Etički kodeks belgijskih liječnika. Rizici takvog stava, poput nasilja i diskriminacije, trebaju biti očiti liječnicima, te ih pozvati na otpor i borbu.«⁵⁹

Prenesena je vijest o raspravi u nizozemskom parlamentu o prijedlogu eutanaziranja svih starijih od 70 godina, bez obzira na to jesu li terminalno bolesni i trpe li snažnu bol, a koji »smatraju svoj život gotovim« i samo žele umrijeti. Za pokretanje te parlamentarne rasprave prikupljeno je trostruko više potpisa od potrebnih 40 tisuća.⁶⁰ To je bio povod da se počne razmišljati o uvježbavanju nemedicinskoga osoblja za provođenje eutanazije.⁶¹ Osim za postupak eutanazije, osoblje bi bilo uvježbano utvrditi i to imaju li osobe koje traže eutanaziju »iskrenu i trajnu želju umrijeti« ili su tek prolazno depresivne. Što se tiče nadzora prakse eutanazije, liječnici u Nizozemskoj koji provode eutanaziju budu (nasumice) ispitani kako bi se utvrdilo postoji li osnova za kazneni postupak protiv njih. Postupak obično završi nekim upozorenjem, kako stoji u *Glasniku*.⁶²

3.3. STATISTIČKI PODATCI O EUTANAZIJI I POTPOMOGNUTOM SAMOUBOJSTVU U NIZOZEMSKOJ

Richter iznosi neke opaske na *Remmelinkov izvještaj* iz 1991. godine s podacima ispitivanja preko 400 liječnika i 7000 smrtnih slučajeva. Upozorava na različita

⁵⁹ G. L. GIGLI, Nizozemska dopušta eutanaziju djece. FIAMC – Priopćenje za javnost, u: *Glasnik* 14(2004.)3, 47–48. O mogućnosti proširenja politike eutanazije na terminalno bolesnu novorođenčad, uz pristanak roditelja, i o odobrenju zahtjeva za asistirani suicid pacijenata s Alzheimerovom bolešću: ***, Porast prihvaćanja eutanazije. Sudska obzirnost prema »ubojstvu iz milosrđa«, 45. O istom također: ***, Kratke vijesti. Nizozemski liječnici proširuju eutanaziju na »usamljene« osobe, u: *Glasnik* 21(2011.)2, 49. ***, Kratke vijesti. Nizozemci i Belgijanci obilježavaju desetljeće »ubojstva iz milosrđa«, u: *Glasnik* 22(2012.)1–2, 53.

⁶⁰ ***, Kratke vijesti. Nizozemski parlament raspravlja o eutanaziji za sve iznad 70 godina, u: *Glasnik* 20(2010.)1–2, 57.

⁶¹ ***, Kratke vijesti. Stvaraju li Nizozemci profesionalce za samoubojstvo starijih od 70?, u: *Glasnik* 20(2010.)1–2, 57.

⁶² ***, Kratke vijesti. Nizozemski liječnici u strahu zbog ispitivanja slučajeva eutanazije, u: *Glasnik* 21(2011.)2, 49–50.

tumačenja toga izvještaja proizišlih iz različitoga načina »drobljenja« podataka. Prema jednim je namjernih eutanazija bilo par posto, dok je prema drugima eutanazija prisutna u čak petini svih smrti u 1991. godini, izravno ili neizravno. Richter tvrdi ovo: »Ljudi su vrlo brzo shvatili da je 58% eutanazija prema Remmelinkovu povjerenstvu izvedeno mimo volje bolesnika. Remmelinkov izvještaj jasno pokazuje na primjeru Nizozemske kamo ide medicina kad joj se relativizira odnos prema ljudskom životu.«⁶³ Izvještavajući o izlaganjima na okruglom stolu o eutanaziji u Osijeku (2005.) s predavačima Šeparovićem, Dugalićem i Radošem, Jurić navodi da je 1990. godine u Nizozemskoj 15 % umrlih osoba liječnik aktivno prekinuo ljudski život injekcijom.⁶⁴ I Zurak donosi neke podatke o broju eutanaziranih u Nizozemskoj i konstatira kako je, čini se, u posljednjem desetljeću 20. stoljeća u različitim inačicama eutanazirano oko dvadeset tisuća ljudi.⁶⁵

Glasnik donosi rezultate studije objavljene u *Archives of Internal Medicine* (2005./8) u svezi s eutanazijom u Nizozemskoj:

»Ukupno 3.614 obiteljskih liječnika odgovorilo je na upitnik, što je 60-postotna stopa odgovora. Od ukupno 2.658 molbi, u 44% slučajeva udovoljilo se molbi za potpomognutim samoubojstvom i pomoglo da se pacijenti sami ubiju. U 13% slučajeva pacijenti su umrli prije nego je liječnik okončao njihov život. Drugih 13% pacijenata je umrlo prije nego je proces zamolbe za potpomognutim samoubojstvom bio okončan. Pacijenti su povukli molbu u 13% slučajeva, a liječnik je odbio molbu u samo 12% slučajeva. Najznačajniji simptomi pacijenata bili su 'loše osjećanje', 'umor' i 'gubitak apetita'. Najčešći razlozi za traženje potpomognutog samoubojstva (prema odgovorima liječnika iz ankete) bili su 'besmislena patnja', 'gubitak dostojanstva' te 'slabost'.«⁶⁶

⁶³ B. RICHTER, Eutanazija jučer, danas i..., 12–20., ovdje 17. Richter se ovdje vjerojatno poziva na članak Brungardt i Egbert »Blurring the Distinctions: Euthanasia vs. Withdrawal of Care« (*The Linacre Quarterly* 61(1994.)1. Taj članak recenzirao je Švajger u prethodnom broju *Glasnika*. U članku se upozorava na zamagljivanje razlike između eutanazije i uskraćivanja skrbi. Rezultati *Remmelinkova izvještaja* mogu se posve različito interpretirati, i to tako da je eutanazija prisutna u 1,8 % svih smrti, odnosno da je prisutna u 19,4 % svih smrti u Nizozemskoj. Švajger tvrdi da je to zato što se različiti postupci (a svi su u svojoj osnovi eutanazija), uvršteni u više kategorija i imenovani s više naziva, u izvještajima različito interpretiraju. A. ŠVAJGER, Prikaz časopisa »The Linacre Quarterly«, u: *Glasnik* 4(1994.)1–2, 14–17., ovdje 17.

⁶⁴ I. JURIĆ, Okrugli stol: »Eutanazija« (Osijek, 9. lipnja 2005.), u: *Glasnik* 15(2005.)3, 46.

⁶⁵ N. ZURAK, Eutanazija, 45–54.

⁶⁶ I. ĆELIĆ, Nizozemski liječnici udovolje 44 % zahtjeva za eutanazijom, a odbiju samo 12 % slučajeva, u: *Glasnik* 15(2005.)3, 62–63., ovdje 62.

U Nizozemskoj je u tijeku 2005. godine od svih umrlih bilo oko 10 % namjerno uzrokovanih smrti pod medicinskim nadzorom, tvrdi Pell u svom laureatskom govoru pozivajući se na izvješća u nekim časopisima.⁶⁷ U istraživanju objavljenom u rujanskom izdanju časopisa *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* razmatrane su smrti 64-ero bolesne djece. Prema njihovim zaključcima, u 42 su slučaja bile uključene odluke liječnika koje su mogle ubrzati smrt.⁶⁸

Izgleda kako je broj eutanazija u Nizozemskoj u 2009. godini porastao za 13 %:

»Prošle godine [2009.] ukupno 2.636 Nizozemaca usmrćeno je eutanazijom, a 80% slučajeva su osobe koje su umrle kod kuće nakon što su im njihovi liječnici propisali smrtonosnu dozu lijekova. U 2008. godini bilo je prijavljeno 2.331 smrtnih slučajeva, što je bilo za 10% više nego 2007. godine. Nizozemska je 2003. postala prva zemlja koja je ozakonila tu praksu od pada nacističke Njemačke, a te godine bilo je 1.815 prijavljenih smrti.«⁶⁹ Uz desetljeće legalizacije eutanazije u Nizozemskoj i Belgiji konstatira se kako je tim omogućeno potpomognuto samoubojstvo za oko 4000 ljudi godišnje.⁷⁰

3.4. O PRAKSI EUTANAZIJE I POTPOMOGNUTOGA SAMOUBOJSTVA U DRUGIM EUROPSKIM DRŽAVAMA

Što se tiče Belgije, Brkljačić navodi kako je tamo eutanazija legalizirana 2002. godine, i to za odrasle pacijente koji su neizlječivo bolesni te dragovoljno i opetovano izražavaju želju za umiranjem. Dvije trećine eutanaziranih stariji su od 60 godina. Pretežno boluju od raka.⁷¹ Pozornost u Belgiji privuklo je eutanaziranje zatvorenika 2013. godine, ne zbog eutanazije (ispunjeni su svi uvjeti: zatvorenik je imao terminalnu bolest, opetovano je tražio eutanaziju, tri su liječnika neovisno ratificirala njegov zahtjev), nego zbog povrjede prava na privatnost zatvorenika.⁷² U Belgiji se

⁶⁷ G. PELL, Uspon ili pad? Divota ili užas? Obraćanje pri dodjeli Velike nagrade za Misterij života, u: *Glasnik* 18(2008.)3, 24–29.

⁶⁸ ***, Porast prihvaćanja eutanazije. Sudska obzirnost prema »ubojstvu iz milosrđa«, 45.

⁶⁹ ***, Kratke vijesti. Eutanazija u Nizozemskoj porasla za 13% u godinu dana, u: *Glasnik* 20(2010.)3–4, 62.

⁷⁰ ***, Kratke vijesti. Nizozemci i Belgijanci obilježavaju desetljeće »ubojstava iz milosrđa«, 53. Ako su navedeni podatci točni, oni vjerojatno obuhvaćaju i asistirani suicid. Naime u jednom kasnijem izvješću nalazi se podatak kako se broj zahtjeva za eutanaziju u Belgiji gotovo utrostručio od 2003. godine, kada je 235 pacijenata zatražilo da ih se usmrti. Prema najnovijim dostupnim statističkim podacima, broj zahtjeva porastao je na 428 u 2006., 495 u 2007., a u 2008. godini 705 slučajeva. *** , Kratke vijesti. Zahtjevi za eutanazijom u Belgiji utrostručeni, u: *Glasnik* 20(2010.)3–4, 61.

⁷¹ M. BRKLJAČIĆ, Eutanazija – djelo i propust: naš grijeh, naš grijeh, naš preveliki grijeh!, 22.

⁷² ***, Kratke vijesti. Belgija prva provela eutanaziju zatvorenika, u: *Glasnik* 23(2013.)1, 64.

2013. godine raspravljalo o dobi u kojoj bi maloljetnici mogli samostalno odlučivati o eutanaziji⁷³, ali i o eutanaziji pacijenata s Alzheimerovom bolešću⁷⁴. Izviješteno je i o tome kako su 2013. godine na svoj zahtjev eutanazirani 45-godišnji gluhi blizanci koji su k tomu počeli gubiti i vid.⁷⁵ Kasnije (2017.) je izražena zabrinutost u svezi s mogućnosti eutanazije psihičkih bolesnika u Belgiji.⁷⁶

U Velikoj Britaniji osnovano je 1935. godine britansko Društvo za dobrovoljnu eutanaziju i njezinu legalizaciju (*Voluntary Euthanasia Society*). No britanski liječnici 2006. godine manje su skloni angažmanu u potpomognutom samoubojstvu. Navodno je samo 2,6 % ispitanih liječnika izjavilo da bi bilo korisno dopustiti potpomognuto samoubojstvo.⁷⁷ Prema pisanju Smitha 2008. godine, i George Soros pobornik je eutanazije i potpomognutoga samoubojstva. Navodno želi da se eutanazija posvuda ozakoni i k tomu, kako ovdje stoji, promicatelje eutanazije novčano podupire.⁷⁸ I naredno istraživanje (2011.) o stavovima britanskih liječnika o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu, objavljeno u časopisu *Palliative Medicine*, sugerira da su liječnici protiv tih postupaka. To upućuje na raskorak između stavova liječnika i javnosti u Velikoj Britaniji. Kao najčešći prediktor liječničke nespremnosti na eutanazijske postupke navodi se njihova religioznost.⁷⁹

U Britaniji se 2011. godine raspravljalo o zahtjevu 58-godišnjega paraliziranoga bolesnika koji nije bio u stanju počinuti samoubojstvo. Bolesnik je tražio pravnu zaštitu za liječnika koji bi ga eutanazirao.⁸⁰ Iste godine (2011.) u Britaniji su donešene nove smjernice o potpomognutom samoubojstvu.⁸¹ Rezultati ankete provedene 2012. godine pokazuju kako 70 % britanskih parlamentaraca odbacuje lega-

⁷³ ***, Kratke vijesti. Trebaju li 12-godišnji Belgijanci imati pravo odlučivati o eutanaziji?, u: *Glasnik* 23(2013.)2, 61.

⁷⁴ ***, Kratke vijesti. Belgija raspravlja o eutanaziji maloljetnika i dementnih, u: *Glasnik* 23(2013.)1, 65

⁷⁵ ***, Kratke vijesti. Eutanazija belgijskih blizanaca, u: *Glasnik* 23(2013.)2, 59.

⁷⁶ ***, Eutanazija duševnih bolesnika u Belgiji, u: *Glasnik* 31(2021.)3, 337.

⁷⁷ ***, Kratke vijesti. Britanski liječnici nisu skloni asistiranom samoubojstvu i eutanaziji, u: *Glasnik* 16(2006.)3, 50–51. Na istom mjestu izvješteno je i o pronalasku masovne grobnice eutanaziranih hendikepiranih osoba iz vremena Drugoga svjetskoga rata na groblju u blizini Dortmunda.

⁷⁸ W.J. SMITH, Kratke vijesti. Soroseva potpora eutanaziji, u: *Glasnik* 18(2008.)1, 48–49.

⁷⁹ ***, Kratke vijesti. Britanski liječnici dosljedno protiv eutanazije i potpomognutog samoubojstva, u: *Glasnik* 21(2011.)1, 48.

⁸⁰ ***, Kratke vijesti. Rasprava o eutanaziji Britanaca s »locked-in« sindromom, u: *Glasnik* 21(2011.)3–4, 52.

⁸¹ ***, Kratke vijesti. Nakon objave smjernica 44 slučaja potpomognutog samoubojstva, u: *Glasnik* 21(2011.)2, 50.

lizaciju potpomognutoga samoubojstva.⁸² S druge strane u napisu iz 2013. godine konstatira se povećanje benevolentnosti javnosti prema eutanaziji. Navedena su tri primjera kad su počinitelji eutanazije dobili uvjetne zatvorske kazne.⁸³ U Škotskoj je liječnik priznao 2013. godine da je trima pacijentima na njihovo inzistiranje dao smrtonosnu dozu lijekova kako bi oni sebi mogli okončati život. Priznanjem je liječnik želio dati podršku zakonu o potpomognutom samoubojstvu koji je upućen u proceduru pred škotske parlamentarce.⁸⁴

Luksemburg je, uz Belgiju i Nizozemsku, treća europska zemlja koja je ozakonila dragovoljnu eutanaziju (2009.).⁸⁵ U Švicarskoj se pak 2009. godine uvode strože mjere u svezi s praksom potpomognutoga samoubojstva:

»Prema novim propisima, pacijenti će morati donijeti potvrdu dva liječnika u kojima se navodi da je njihova bolest neizlječiva, da se njihova smrt očekuje unutar nekoliko mjeseci, a oni moraju biti bistra uma i potpuno svjesni svojih mogućnosti. Savezna vlada će preuzeti zakone o potpomognutom samoubojstvu od regionalnih vlasti. Novi zakon bi, također, zabranio svaki pokušaj naplate naknada za profitiranje od smrti.«⁸⁶

Talijanski parlamentarci svojedobno su glasali protiv eutanazije, kako piše Brkljačić.⁸⁷ Potanko je u *Glasniku* (2008.) opisan epilog slučaja Eluane Englaro, talijanske djevojke koja je 1991. godine izjavila da je ne održavaju na životu u slučaju neke velike tjelesne traume i besvjesnoga stanja. Poslije teške prometne nesreće ostala je u trajnoj komi potpuno ovisna o tuđoj skrbi i hranjenju. Ležala je u bolnici *Beato Luigi Talamoni*. Eluanin otac zatražio je da ju se prestane hraniti i pojit. Talijanski sud odbio je 1999. i 2005. godine njegove inicijative. Građanski sud odobrio je 2008. godine ocu da zatraži prekid hranjenja.⁸⁸ Tim povodom u osvrtu se konstatira:

»Od danas u našoj će se zemlji moći počiniti ubojstvo, po želji, i to stabilnih, kroničnih i neizlječivih bolesnika, bolesnika u vegetativnom stanju, pacijenata u terminalnoj fazi bolesti, starih osoba koje nisu više korisne društvu, ukratko svih 'za koje se pretpostavlja' da bi mogli zatražiti da umru, a

⁸² ***, Kratke vijesti. Većina britanskih parlamentaraca protivi se legalizaciji potpomognutog samoubojstva, u: *Glasnik* 22(2012.)1-2, 53.

⁸³ ***, Porast prihvaćanja eutanazije. Sudska obzirnost prema »ubojstvu iz milosrđa«, 44-45.

⁸⁴ ***, Kratke vijesti. Škotski liječnik priznao sudjelovanje u samoubojstvima, u: *Glasnik* 23(2013.)2, 61.

⁸⁵ ***, Kratke vijesti. Luksemburg ozakonio eutanaziju, u: *Glasnik* 19(2009.)1, 56.

⁸⁶ ***, Kratke vijesti. Švicarska obuzdava klinike za samoubojstvo, u: *Glasnik* 19(2009.)4, 59.

⁸⁷ M. BRKLJAČIĆ, Eutanazija – djelo i propust: naš grijeh, naš grijeh, naš preveliki grijeh!, 22.

⁸⁸ Z. PAŠTAR, Eluana Englaro – talijanski »Slučaj Terri Schiavo«, u: *Glasnik* 19(2009.)1, 48-49.

u takvom su stanju da ne mogu više promijeniti mišljenje i tražiti pomoć, i to tako da im se uskrati voda i hrana, ponekad uz pristanak sudaca. Je li to društvo u kojem želimo i u kojem bismo željeli živjeti?«⁸⁹

U Njemačkoj je 1980. godine osnovano Njemačko društvo za humano umiranje. Njemački liječnici glasali su 2011. godine za zadržavanje zabrane pomaganja pacijentima koji žele počiniti samoubojstvo.⁹⁰ Strukovna udruga njemačkih liječnika 2011. planirala je pak ublažiti neslaganje s medicinski potpomognutim samoubojstvom tako da svakomu liječniku ostavi mogućnost hoće li ili ne će sudjelovati u tom činu.⁹¹ Njemački sud 2011. godine donio je odluku da isključivanje aparata za održavanje života pacijenta nije kazneno djelo u slučaju da je umiruća osoba to željela.⁹² Njemački sud presudio je 2019. godine da liječnik koji je starca održavao na životu ne mora platiti odštetu za produljenje starčeva života umjetnim sredstvima. Naime sin toga starca tužio je liječnika zbog toga što je njegova oca godinama održavao na životu hraneći ga pomoću cjevčice. Odluku suda s olakšanjem su dočekali liječnici koji pružaju skrb starijim osobama i bolesnicima u vegetativnom stanju.⁹³

Francuska vlada najavila je (2013.) da će uvesti zakon koji dopušta potpomognuto samoubojstvo i neke oblike eutanazije, uz obrazloženje da postojeće zakonodavstvo ne ispunjava opravdanu zabrinutost ljudi koji su teško i neizlječivo bolesni.⁹⁴ Odluka Parlamentarne skupštine Vijeća Europe (PACE) 2011. godine o prihvaćanju rezolucije kojom se poziva na zabranu eutanazije pozdravljena je u *Glasniku*.⁹⁵

⁸⁹ *** , Eluana Englaro: Prvi slučaj zakonitog ubojstva u Italiji, u: *Glasnik* 19(2009.)1, 19.

⁹⁰ *** , Kratke vijesti. Njemački liječnici protiv potpomognutog samoubojstva, u: *Glasnik* 21(2011.)2, 50.

⁹¹ *** , Kratke vijesti. Stav njemačkih liječnika o eutanaziji, u: *Glasnik* 21(2011.)1, 49.

⁹² M. BRKLJAČIĆ, Eutanazija – djelo i propust: naš grijeh, naš grijeh, naš preveliki grijeh!, 22.

⁹³ *** , Liječnici nisu odgovorni za umjetno odgađanje smrti – presudio vrhovni njemački sud, u: *Glasnik* 31(2021.)3, 367.

⁹⁴ *** , Kratke vijesti. Francuska uvodi potpomognuto samoubojstvo i eutanaziju, u: *Glasnik* 23(2013.)1, 65

⁹⁵ *** , Kratke vijesti. Presuda protiv eutanazije pozdravljena kao velika pobjeda, u: *Glasnik* 21(2011.)3–4, 51. Na sastanku FEAMC-a 2013. raspravljalo se o radnom dokumentu Vijeća Europe o kraju života. Ustvrdeno je da eutanazija i asistirani suicid ne smiju postati medicinski tretman. J. MARKELJEVIĆ, R. ČIVLJAK, Sastanak Upravnog odbora FEAMC-a »Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo ne smiju biti medicinski tretman«. Radni dokument Vijeća Europe o kraju života. (Zagreb, 3. – 5. svibanj 2013.), u: *Glasnik* 23(2013.)2, 51–53.

Zaključak

U ovom članku pokazano je kako (1) autori u *Glasniku HKLD-a* od početka izlaza lista pokazuju neprekinuto zanimanje za izazove eutanazije i potpomognutoga samoubojstva, i na području njihova prakticiranja i na području legislative. O tome zorno svjedoči nemali broj izvještaja. Pokazano je kako, pišući u *Glasniku*, (2) autori kao stručnjaci i kao humanisti bezrezervno odbacuju eutanaziju u svim njezinim oblicima te je smatraju negacijom temeljnih medicinskih načela, zalažu se za dignitet medicinske struke i liječničkoga poziva kao onoga koji život spašava, a ne oduzima. Zatim je nedvojbeno da se u svezi s eutanazijom (3) stav autora podudara sa stavom Katoličke Crkve o eutanaziji kao negaciji dostojanstva ljudskoga života. 4) Autori pokazuju socijalnu osjetljivost izražavajući bojazan da bi, ako se eutanazija općenito prihvati u sustavu komercijalizacije društva, pa i medicinskih usluga, žrtve mogle postati ekonomski neproduktivne skupine: bolesni, stari i socijalno ugroženi. 5) Autori posredstvom različitih udruženja i pojedinaca apeliraju na zakonodavne institucije i na savjest liječnika da ne prihvate eutanaziju. Kao alternativu eutanaziji (6) autori promoviraju uvođenje i unaprjeđivanje palijativne skrbi i sustava hospicija.

Nije neočekivano da (1) *Glasnik* razloge u prilog eutanaziji donosi, čini se, na samo jednom mjestu. 2) Moguće je da je zbog etičkih i sigurnosnih razloga izostao tehnički i medicinski izvještaj o postupku eutanazije. 3) Sustavan pregled tijeka razvoja stavova i spoznaja o eutanaziji također je izostao, vjerojatno i zbog toga što je o eutanaziji pretežno pisano u obliku izvješća ili kratkih vijesti. 4) Statistike koje su donesene u obliku kratkih vijesti, vjerojatno zbog oblika u kojem su ponuđene i nerijetko bez jasnoga upućivanja na izvor, mogu djelovati nepouzđano. 5) Može se dobiti dojam kako autori u prvi plan stavljaju zakonodavca i liječnika, dok po strani ostavljaju bolesnika (i njegova skrbnika) koji želi okončati svoju patnju na bezbolan način. 6) Tako je, možda i nenamjerno, pisanjem o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu došao do izražaja skrbnički, paternalistički model odnosa liječnika prema pacijentu, što ovdje znači da se svjesnom pacijentu oduzima kompetencija u odlučivanju o vlastitom životu, i to u ime načela o dostojanstvu njegova života. 7) To da legalno eutanazirati nekoga bolesnika može samo liječnik ne mora biti tek marketinški trik zagovaratelja eutanazije, nego može biti i nastojanje zakonodavca da vrlo delikatan čin ubojstva prepusti visoko kompetentnim i visoko etičnim osobama, što se po naravi poziva pretpostavlja da liječnici jesu.

BIOETHICAL ISSUES OF EUTHANASIA AND ASSISTED SUICIDE THROUGH THE PRISM OF THE GLASNIK OF CCMS

Draženko TOMIĆ*

Summary: *The article aims to explore the writings of the quarterly Journal of the Croatian Catholic Medical Society (Glasnik) on euthanasia and assisted suicide in the thirty years of its publication (1991 - 2021). The first chapter presents statistical data on the frequency of bioethical articles in the Glasnik. The phenomenon of euthanasia is presented in the second chapter through the prism of the authors in the Glasnik. The third chapter shows reports on ways in which euthanasia is practiced in various countries. It was concluded that the authors show continuing interest in the challenges of euthanasia, reject it unreservedly in all its forms, find it contrary to the nature of the medical profession, warn of the possibility of discrimination against non-productive social groups, and strongly advocate palliative care and hospices. An overview of the evolution of attitudes and knowledge about euthanasia is missing; there is an identification of euthanasia and assisted suicide, and there is a possibility of a paternalistic model of the relationship towards the patient.*

Keywords: *bioethics; Journal of the CCSM (Glasnik); Croatian Catholic Medical Society (CCMS); ethics; euthanasia; assisted suicide.*

---

* Assoc. Prof. Draženko Tomić, Ph.D., Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Savska cesta 77, 10000 Zagreb, Croatia, drazenko.tomic@ufzg.hr